

Izvorni znanstveni rad
UDK 902.2 : 903.4 Radoboj (497.5)
Primljeno 2014-07-18
Prihvaćeno za tisak 2015-03-04

NASELJENOST RADOBOJA I OKOLNIH PODRUČJA U PRAPOVIJESTI

Davor Špoljar, Ljubljana/Krapinske Toplice

Sažetak

U članku se predstavljaju arheološki nalazi i nalazišta iz razdoblja prapovijesti koji su dosad otkriveni na području općine Radoboj u Hrvatskom zagorju. Većina arheoloških nalaza i nalazišta otkrivena je tijekom provođenja projekta arheološkog rekognosciranja općine Radoboj.¹ Projektom je kroz arheološki terenski pregled obuhvaćen teritorij čitave Općine, čime je Radoboj postao prva općina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj s izrađenim registrom arheoloških nalaza i nalazišta te arheološkim zemljovidom, temeljenim na arheološkom rekognosciranju. Članak donosi arheološke nalaze i nalazišta Radoboja s obzirom na njihovu kronološku atribuciju, počevši od onih najstarijih iz vremena paleolitika ili mezolitika. Iz razdoblja lovačko-skupljačkih zajednica u radu je predstavljeno nekoliko radnih i baznih staništa, te pojedinačni površinski nalazi. Prva stalna naselja na području Radoboja zasad se datiraju u kasnu fazu mlađeg kamenog doba, odnosno u kasni neolitik te eneolitik, a uz naselja su navedeni i pojedinačni površinski nalazi cijepanih i glačanih kamenih ruktovori-
na. Iz razdoblja kasne prapovijesti, odnosno kasnog brončanog te starijeg i mlađeg željeznog doba, potječu tri visinska naselja, nekropola pod tumulima te pojedinačni površinski nalazi. Posebna pozornost posvećena je nekropoli pod tumulima Podstenje, jedinoj kasnohalštatskoj nekropoli koja je dosad otkrivena na području sjeverozapadne Hrvatske, te našem prvom arheološkom nalazištu čija su iskopavanja provedena između 1850. i 1860. godine. Članak ujedno predstavlja dio rezultata revizijskih istraživanja iskopavanja te nekropole.²

---

¹ Znanstveno-istraživački projekt "Arheološko rekognosciranje na području općine Radoboj" provodili su članovi Centra za primijenjenu arheologiju iz Krapinskih Toplica te suradnici tijekom travnja i svibnja 2013. godine. Projekt je u potpunosti financirala Općina Radoboj.

² Revizijska istraživanja nekropole pod tumulima Podstenje na Maloj gori kod Radoboja predstavljena su u izvornom znanstvenom radu u Vjesniku Arheološkog muzeja u Zagrebu, br. 47. Članak je ujedno i dio rezultata rada autora na doktorskoj disertaciji "Poselitev severozahodne Hrvaške v času bronaste in starejše železne dobe", koja je u izradi pod mentorstvom akad. red. prof. dr. Ljubinke Teržan na Sveučilištu u Ljubljani, a uz potporu iz programa Basileus III Europske komisije.

Ključne riječi: naseljenost, arheološki nalazi i nalazišta, Radoboj, prapovijest, Hrvatsko zagorje.

Uvod

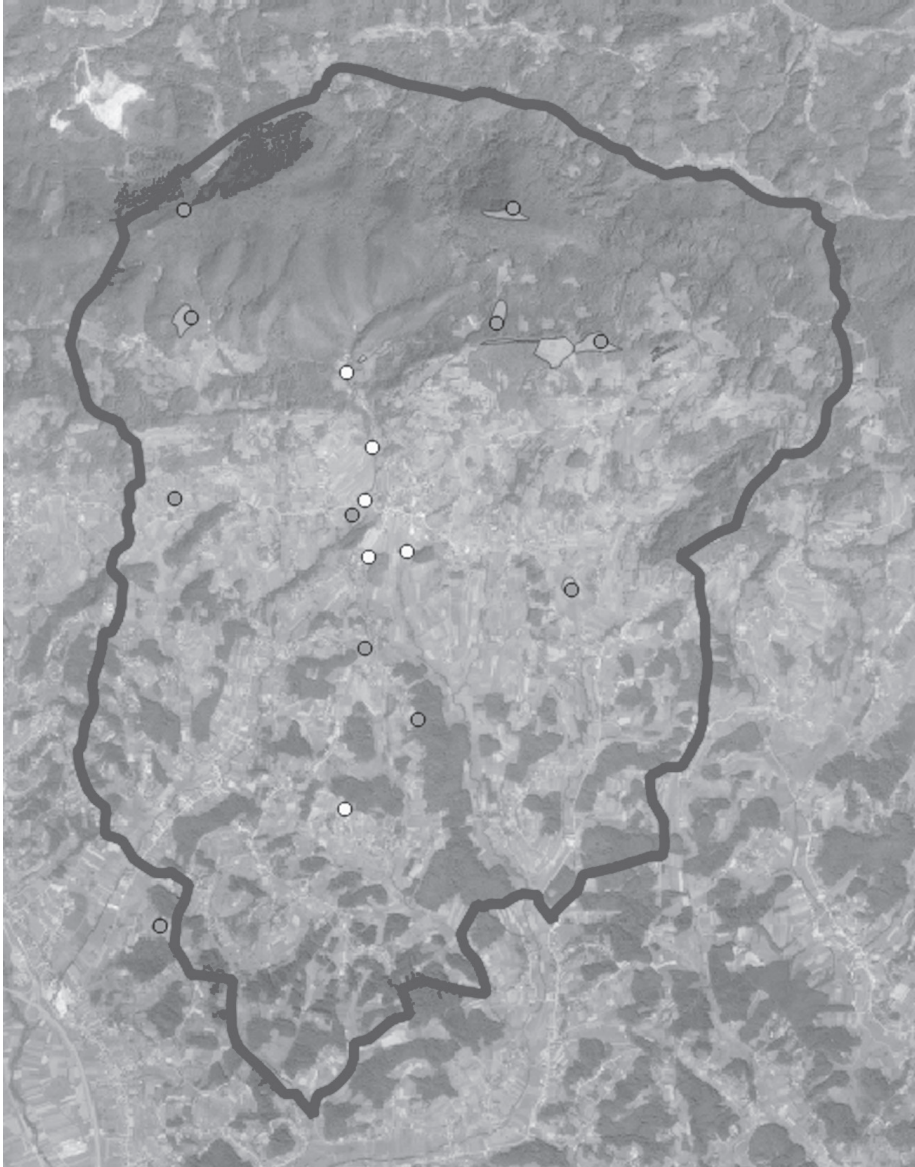
Prvi arheološki nalazi s područja Radoboja poznati su već iz prve polovice 19. stoljeća, kad je na jednoj njivi pod Strahinjščicom slučajno pronađen zlatni novac iz mlađeg željeznog doba (LJUBIĆ 1880: 119). Ubrzo nakon toga, prilikom gradnje šumskog puta je 1850. godine otkriveno prapovijesno groblje (MORLOT 1851: 294), odnosno nekropola pod tumulima (grobnim humcima) u Podstenju na Maloj gori. Zemljani grobni humci iskopavani su između 1850. i 1860. godine (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307), a riječ je o prvim zabilježenim iskopavanjima nekog arheološkog nalazišta na području Hrvatskog zagorja. Zahvaljujući spomenutim arheološkim nalazima i nalazištima, Radoboj se već u 19. st. u različitim publikacijama spominje kao važno arheološko područje, a neposredno prije 2. svjetskog rata, Radoboj nalazi svoje mjesto i u prvim arheološkim zemljovidima sjeverozapadne Hrvatske (KLEMENC i SARIA 1936: 64).

Otkrića arheoloških nalaza i nalazišta nastavila su se do danas, a tijekom 2013. godine realiziran je arheološki terenski pregled čitave općine Radoboj, kojim su otkrivena mnogobrojna nova arheološka nalazišta te je izrađen arheološki zemljovid Radoboja. Realizacijom projekta arheološkog rekognosciranja, općina Radoboj postala je prva općina u sjeverozapadnoj Hrvatskoj s arheološki pregledanim čitavim svojim teritorijem. Dosad je na području općine Radoboj otkriveno ukupno 11 arheoloških nalazišta iz različitih razdoblja prapovijesti, a još s 10-ak lokacija potječu slučajni arheološki nalazi (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013; ŠPOLJAR 2014b: 57-58; ŠPOLJAR 2014c: 25-42). Nekropola pod tumulima u Podstenju ima status preventivno zaštićenog nepokretnog kulturnog dobra pri Ministarstvu kulture Republike Hrvatske od 2011. godine (NARODNE NOVINE 2012: 163), a visinsko naselje na Hajdinem zernu od 2014. godine (NARODNE NOVINE 2014 a; ŠPOLJAR 2014: 2). Mnogobrojnost arheoloških nalaza i nalazišta na području općine Radoboj ukazuje na vrlo ranu naseljenost tog prostora, koja se gotovo u kontinuitetu može pratiti kroz čitavu prapovijest.

Staništa lovaca i skupljača (oko 30 000 g. pr. Kr. - oko 5500. g. pr. Kr.)

Povijest naseljavanja ljudskih zajednica na području Radoboja seže u daleku prošlost. Najstarija arheološka nalazišta na području Radoboja mogu se pripisati lovačko-skupljačkim zajednicama (*Sl.1*). Bazna staništa na otvorenom pro-

nađena su kod sela Donji Kamenečki te kod župne crkve Presvetog Trojstva, na Turakovom polju uz potok Radobojšicu (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 4-5, 7-8; ŠPOLJAR 2014c: 25-26). Na tim su lokalitetima pronađeni skupovi kamenog oru-

Sl. 1. Satelitski snimak područja općine Radoboj s distribucijom arheoloških nalazišta (svijetlo) s cijepanim litičkim ruktovrinama (Autor: Davor Špoljar. Izvor: www.geoportal.dgu.hr).

đa i oružja, odnosno litičkih rukotvorina nastalih cijepanjem kamena. Uglavnom se radi o artefaktima izrađenim na različitim varijetetima rožnjaka, a dodatno su obrađivane u alatke većinom krhotine.

Radna staništa za proizvodnju ili upotrebu kamenog oruđa i oružja pronađena su kod zaseoka Crneki uz potok Radobojšicu te kod kapele Majke Božje Lurdske (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 4, 6-7; ŠPOLJAR 2014c: 26-27). Pojedinačni površinski nalazi cijepanih litičkih rukotvorina potječu još s položaja Spolovnica kod nogometnog igrališta u Radoboju te s njiva kod sela Topolovci u Bregima Radobojskim (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 31-32; ŠPOLJAR 2014c: 27).

U blizini radnog staništa kod zaseoka Crneki pronađen je kameni predmet koji bi mogao predstavljati donjopaleolitički šačnik, a starost tih artefakata procjenjuje se na oko 500 000 godina. Slične nalaze pronašao je Stjepan Vuković, kustos Gradskog muzeja Varaždin, na području sela Punikve kod Ivanca (VUKOVIĆ 1962-1963: 23-30).

Arheološka nalazišta manje su površine, od svega 50 m² u slučaju radnog staništa kod Crneka do 0,37 ha u slučaju baznog staništa kod Donjih Kamenečkih. Lokaliteti su uglavnom koncentrirani uz gornji tok potoka Radobojšice, koji je zbog svoje zatvorenosti Strahinjščicom na sjeveru, Malom gorom na istoku i Cerovečkovim brijegom na zapadu mogao poslužiti kao izvrsna lokacija za lov životinja. Iako nismo sigurni iz kojeg su točno razdoblja prapovijesti spomenuti nalazi, zasad ih datiramo u dulji period između gornjeg paleolitika (oko 30 000 g. pr. Kr.) do početka brončanog doba (oko 2200. g. pr. Kr.).

Radoboj-Donji Kamenečki – bazno stanište

Arheološko nalazište Radoboj-Donji Kamenečki nalazi se kod istoimenog zaseoka, istočno od ceste koja vodi prema središtu Radoboja, na malo povišenim oranicama s lijeve i desne strane potoka (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 4; ŠPOLJAR 2014c: 26). Lokalitet je površine 0,37 ha. Položaj nalazišta u uskoj kotlini, zatvorenoj i zaštićenoj sa svih strana osim prema jugu, uvjetovao je izbor lokacije za naseljavanje (*Sl.2*). Lokacija je mogla predstavljati dobar položaj za lov životinja ili tjeranje životinja u stupicu, ali i za potočni ribolov te za nabavu lokalnog litičkog sirovinskog materijala sa Strahinjščice. Na oranicama je pronađeno mnoštvo arheoloških nalaza, a riječ je o više od stotinu komada cijepanih litičkih rukotvorina (*Sl.3*). Litička industrija izrađivana je djelomično na lokalnim sirovinama, poput dijabaza, dolomita i vapnenca, ali i na sirovinama čija ležišta ne nalazimo na Strahinjščici, već na Ivanščici i Kalniku, a riječ je o kvarcu, kalcedonu, tufu i rožnjaku. Prema preliminarnoj tehnološkoj analizi rukotvorina možemo zaklju-

Sl. 2. Pogled na arheološko nalazište Radoboj - Donji Kamenečki s juga (foto: Davor Špoljar)

Sl. 3. Izbor cijepanih litičkih rukotvorina s arheološkog nalazišta Radoboj - Donji Kamenečki (foto: Davor Špoljar)

čiti da su na nalazištu zastupljene sve proizvodne kategorije, počevši od oblutaka, nodula, jezgri za odbojke, krhotina, tehničkih kategorija te poluproizvoda s dodatnom obradom odnosno alatki, čime se nameće zaključak da su se *in situ* odvijale sve faze proizvodnog postupka. Prapovijesna keramika nije pronađena uz litičku industriju, a čitavo nalazište prema repertoaru nalaza i položaju djeluje kao bazno stanište lovačko-skupljačkih zajednica. Osim prapovijesnih nalaza, s nalazišta potječe i nekoliko fragmenata keramike koji bi mogli predstavljati nalaze iz rimskog vremena, no zbog grube fakture fragmenata, teško ih je preciznije kronološki opredijeliti.

Radoboj - Turakovo polje – bazno stanište

U nizinskom i močvarnom području, između potoka Radobojšice i županijske ceste Krapina-Radoboj (2122) nedaleko župne crkve Presvetog Trojstva pro-

Sl. 4. Pogled na arheološko nalazište Radoboj - Turakovo polje sa sjeveroistoka (foto: Davor Špoljar)

nađene su cijepane litičke ruktovrine (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 7; ŠPOLJAR 2014c: 26). Lokalitet je površine 0,15 ha. Toponimi za ovaj položaj su: Turakovo polje, Ratovo polje i Farofsko polje (Sl.4). Osim dijelova jezgri, pronađeni su odbojci i krhotine. Uglavnom se radi o ruktovrinama izrađivanim na sirovini lošijih karakteristika cijepanja, stoga se smatra da su sirovine prikupljane oportunistički. Budući da ni na ovom nalazištu nisu pronađeni fragmenti prapovijesnog keramičkog posuđa, za zaključiti je da se radi o baznom staništu lovačko-sakupljačkih zajednica.

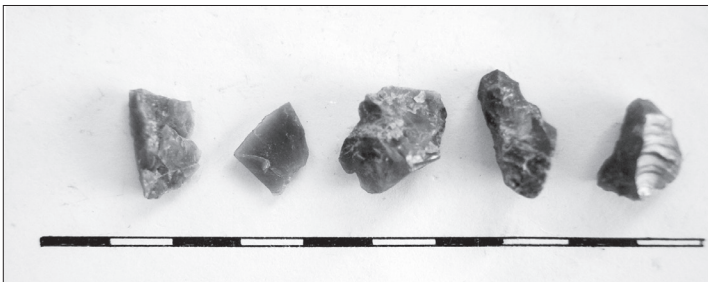
Radoboj - Crneki – radno stanište

U nizinskom i močvarnom području, zapadno od korita potoka Radobojšice kod zaseoka Crneki pronađeno je nekoliko komada cijepanih litičkih ruktovrina na oranici (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 4; ŠPOLJAR 2014c: 25-42). Lokalitet je površine 50 m². S obzirom na malu površinu nalazišta te malobrojne nalaze, preliminarno se zaključuje da se radi o radnom staništu lovačko-skupljačkih zajednica.

Nedaleko nalazišta kod Crneka na obližnjoj oranici pronađen je kamen koji ima obilježja donjopaleolitičkih šačnika, starosti oko 500 000 godina, a kakvi su nam na području sjeverozapadne Hrvatske poznati s nalazišta Punikve kod Ivanca.³ Taj je predmet znatno oštećen djelovanjem atmosferilija te su plohe cijepanja kamena gotovo izglađene, stoga ne možemo sa sigurnošću tvrditi o kakvom se predmetu radi.

Radoboj - Majka Božja Lurdska – radno stanište

Na povišenom položaju istočno od potoka Radobojšice kod mjesnog groblja i kapele Majke Božje Lurdske, odnosno južno od ceste uz koju je postavljena

Sl. 5. Izbor cijepanih litičkih ruktovrina s arheološkog nalazišta Radoboj - Majka Božja Lurdska (foto: Davor Špoljar)

³ Ovom prilikom zahvaljujem muzejskoj savjetnici Marini Šimek, voditeljici Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin, na uvidu u arhivsku dokumentaciju nalazišta Punikve kod Ivanca.

Kalvarija, nalazi se arheološko nalazište Radoboj-Majka Božja Lurdska (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 6; ŠPOLJAR 2014c: 26). Lokalitet je površine 500 m². Na nalazištu je pronađeno devet cijepanih litičkih rukotvorina izrađenih na rožnjaku, dijabazu i dolomitu (Sl.5). Sudeći prema repertoaru nalaza, koji sačinjavaju dijelovi jezgri, krhotine i odbojci te odsustvu keramičkih nalaza, pretpostaviti je da se radi o radnom staništu lovačko-skupljačkih zajednica.

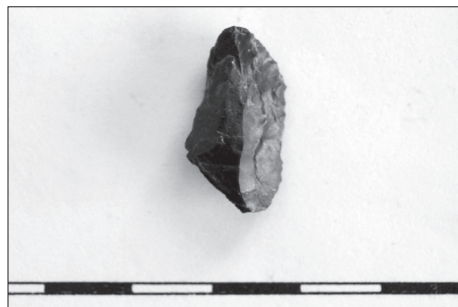
Slučajni arheološki nalazi

Bregi Radobojski - Topolovci – cijepana litička rukotvorina

Na oranici sjeverno od zaseoka Topolovci pronađen je slučajni arheološki nalaz kamene jezgre na rožnjaku (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 31; ŠPOLJAR 2014c: 27). Riječ je o jezgri za proizvodnju odbojaka na sirovini dobrih karakteristika cijepanja (Sl.6). Porijeklo sirovine moglo bi biti na Ivanščici ili Kalniku. Ovaj nalaz se može samo okvirno datirati u razdoblje prapovijesti.

Sl. 6. Kamena jezgra s položaja Bregi Radobojski-Topolovci (foto: Davor Špoljar)

Sl. 7. Komad s obradom s položaja Radoboj - Spolovnica (foto: Davor Špoljar)

Radoboj - Spolovnica – cijepana litička rukotvorina

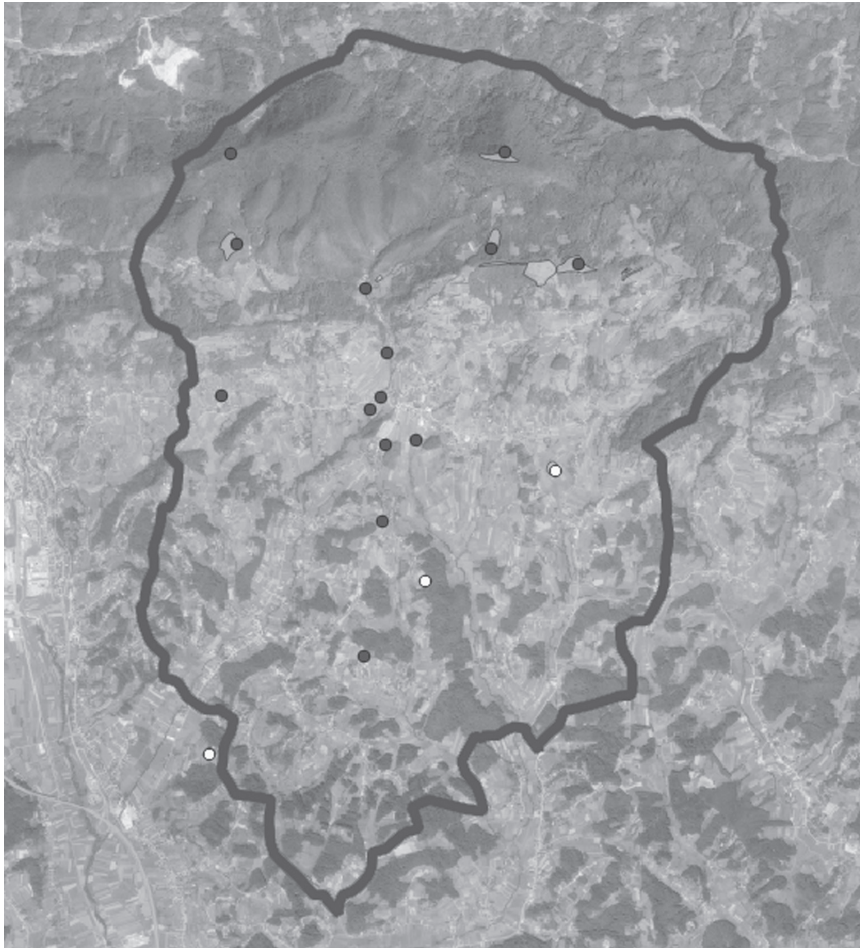
Na oranici koja se nalazi zapadno od današnjeg nogometnog igrališta u Radoboju pronađena je jedna cijepana litička rukotvorina (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 31-32; ŠPOLJAR 2014c: 27). Riječ je o odbojku s dodatnom obradom na jednom od lateralnih rubova, dakle o komadu s obradom, a moglo bi se raditi i o lunarnom segmentu srpa (Sl.7). Rukotvorina je izrađena na rožnjaku crne boje, a sirovina je vrlo dobrih karakteristika cijepanja. Podrijetlo sirovine moglo bi biti

na jednome od ležišta rožnjaka na Ivanščici ili na Kalniku. Starost predmeta ne može se pobliže odrediti jer je riječ o tipu koji se pojavljuje kroz dulji vremenski period, od neolitika do ranog brončanog doba.

Nalazi i nalazišta iz neolitika i eneolitika (oko 5500. g. pr. Kr. - oko 2200. g. pr. Kr.)

Tijekom mlađeg kamenog doba i bakrenog doba, odnosno neolitika i eneolitika, na području sjeverozapadne Hrvatske dolazi do osnivanja prvih stalnih naselja, koja su rezultat domestikacije životinja i kultivacije biljaka. Obrada zemlje i pripitomljavanje životinja, omogućili su ljudskim zajednicama dulji boravak na istoj lokaciji te se zbog stvaranja viškova hrane osnivaju i podižu prva stalna naselja. Na području Radoboja otkrivena su tri arheološka nalazišta iz ovog perioda (Sl.8), od kojih se dva, Pamucin - Krči i Gornja Šemnica - Slatina, mogu opisati kao naselja, dok bi se u slučaju trećeg, Bregi – Radobojski - Harmonija, moglo raditi o samostalnom prapovijesnom gospodarstvu, odnosno o izdvojenoj manjoj zajednici (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 9-14; ŠPOLJAR 2014c: 28). Za razliku od prethodnih razdoblja, sada repertoar arheoloških nalaza čini više vrsta nalaza. Još uvijek se izrađuje i koristi cijepano kameno oruđe i oružje, koje se sada proizvodi na više različitih tipova sirovina, poput različitih varijeteta rožnjaka, kvarca i kalcedona, a alatke se uglavnom izrađuju na odbojcima i sječivima te su raznovrsnije. Uz cijepane kamene alatke sada se pojavljuju i one izrađene tehnikom glačanja, a najčešće je riječ o sjekirama. Glačane kamene sjekire pronađene su na više lokacija na području Radoboja, npr. uz potok Radobojšicu kod župne crkve (LJUBIĆ 1880, 119; KOZINA 2007: 45), u vinogradu u Šokotu (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 31; ŠPOLJAR 2014c: 28) te na položaju Horvati – Gradine (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 29-30; ŠPOLJAR 2014c: 28), no radi se isključivo o površinskim slučajnim nalazima, odnosno o predmetima koje je netko nekom prilikom u prapovijesti zakopao, odbacio ili izgubio. Uz kameno oruđe i oružje, u ovom se razdoblju prvi put pojavljuje i keramičko posuđe izrađeno rukom, a koje se na arheološkim nalazištima pojavljuje u obliku fragmenata. Na temelju oblika posuda i vrste ukrasa na vanjskoj površini, predmeti se pripisuju određenim arheološkim kulturama te razdobljima. Budući da se radi o razdoblju prvih stalnih naselja, na nalazištima su pronađeni i mnogobrojni komadi kućnog lijepa odnosno maza, a riječ je o zapečenim komadima glinenog premaza, kojim su građene tadašnje nadzemne kuće. Arheološka nalazišta sada su veće površine, od 0,13 ha u slučaju Harmonije do 1 ha u slučaju naselja Gornja Šemnica – Slatina. Lokaliteti su u ovom razdoblju smješteni na istaknutim položajima brežuljaka te na povišenim padinama uz doline potoka.

Sl. 8. Satelitski snimak područja općine Radoboj s distribucijom prvih stalnih naselja (svijetlo).
Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportal.dgu.hr

Bregi Radobojski - Harmonija – izdvojeno prapovijesno gospodarstvo

U Bregima Radobojskim je na južnim vršnim padinama brijega Harmonija pronađeno 15 fragmenata keramičkog posuđa, te dvije cijepane litičke ruktovrine (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 9; ŠPOLJAR 2014c: 28-29). Nalazi su prikupljeni na površini od 0,13 ha. Od fragmenata keramičkog posuđa najzanimljiviji su nam dijelovi dna lonaca, te dio trbuha posude (najvjerojatnije lonca) ukrašen plastičnom trakom s kosim urezima (Sl.9). U slučaju cijepanih litičkih ruktovrina, radi se o fragmentu oblutka rožnjaka te dijelu jezgre na rožnjaku (Sl.9). Zbog

Sl. 9. Izbor cijepanih litičkih rukotvorina i fragmenata keramičkog posuđa s arheološkog nalazišta Bregi Radobojski - Harmonija (foto: Davor Špoljar)

malog broja nalaza i relativno skromne površine rasprostiranja, smatramo da se ne radi o naselju, već o mogućem samostalnom, odnosno izdvojenom prapovijesnom gospodarstvu ili možda čak o slučajnim površinskim nalazima.

Gornja Šemnica - Slatina – nizinsko prapovijesno naselje

Na blago povišenom terenu neposredno iznad močvare i potoka Šemnice, u južnom podnožju obližnjih brežuljaka Velikog Stražnjaka i Vinog vrha, nalazi se arheološko nalazište Gornja Šemnica - Slatina (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 9-11; ŠPOLJAR 2014c: 29). Nalazište se nalazi istočno od ceste Radoboj – Gornja Šemnica, uz poljski put koji vodi prema zaseoku Macani (Sl.10). Lokalitet je površine oko 1 ha.

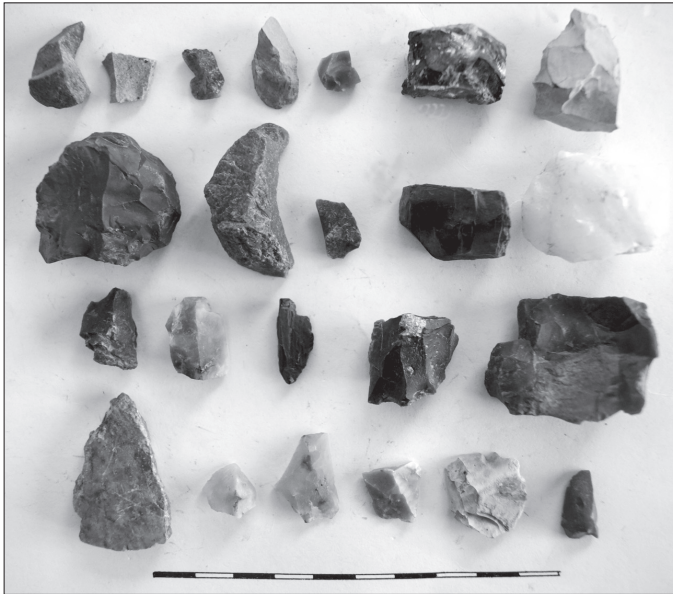

Sl. 10. Pogled na arheološko nalazište Gornja Šemnica - Slatina s juga (foto: Davor Špoljar)

Na površini oranica pronađeno je 29 fragmenata keramičkog posuđa (Sl.11), dva komada kućnog lijepa te tridesetak komada cijepanih litičkih ruktovorina (Sl.12). Prema karakteristikama nalaza i nalazišta, za pretpostaviti je da se radi o nizinskom prapovijesnom naselju, koje se sastojalo od nadzemnih kuća, građanih od drvene građe, šiblja i glinenog premaza. Na temelju fragmenta keramičke

Sl. 11. Izbor fragmenata keramičkog posuđa s arheološkog nalazišta Gornja Šemnica - Slatina (foto: Davor Špoljar)

Sl. 12. Izbor cijepanih litičkih rukotvorina s arheološkog nalazišta Gornja Šemnica – Slatina (foto: Davor Špoljar)

posude koji je urešen crvenom bojom, lokalitet Gornja Šemnica-Slatina se preliminarno pripisuje lendelskoj kulturi, odnosno razdoblju kasnog neolitika između 4500. do 3500. g. pr. Kr. Ukoliko se tijekom arheoloških iskopavanja u budućnosti potvrdi ova preliminarna datacija, riječ je o prvom otkrivenom naselju iz vremena mlađeg kamenog doba, odnosno neolitika na području Zagorja.

Pamucin - Krči – visinsko prapovijesno naselje

Na istaknutom brežuljku Pamucin, koji se nalazi istočno od Jazvina i nasuprot dvorca Popovec na položaju Krči otkriveno je visinsko prapovijesno naselje (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 11-13). Naselje se nalazi na južnim i jugozapadnim vršnim padinama brežuljka, a naziv Krči potječe iz vremena kad se na tom položaju nalazio vinograd grofova Kulmer iz dvorca Popovec. Lokalitet je površine 0,6 ha, na granici teritorija općine Radoboj i grada Krapine. S oranica je prikupljena veća količina fragmenata keramičkog posuđa, cijepanih litičkih rukotvorina (Sl.13) te komada kućnog lijepa. Prema karakteristikama nalaza i nalazišta pretpostaviti je da se radi o visinskom prapovijesnom naselju, koje se sastojalo od nadzemnih kuća, građenih od drvene građe, šiblja i glinenog premaza.

Lokalitet Pamucin - Krči se na temelju fragmenta keramičkog posuđa ukrašenog brazdastim urezivanjem (Sl.14) preliminarno pripisuje Retz-Gajary kulturi, odnosno razdoblju bakrenog doba između 3800. i 3500. g. pr. Kr. Preliminarnu dataciju trebala bi potvrditi buduća arheološka istraživanja.

Sl. 13. Izbor cijepanih litičkih rukotvorina s arheološkog nalazišta Pamucin - Krči (foto: Davor Špoljar)

Sl. 14. Fragment središnjeg dijela keramičke posude ukrašen brazdastim urezivanjem s arheološkog nalazišta Pamucin - Krči (foto: Davor Špoljar)

Slučajni arheološki nalazi

Radobojšica - župni mlin – glačana kamena sjekira

U koritu potoka Radobojšice je kod nekadašnjeg župnog mlina radobojski župnik Stjepan Korajac sredinom 19. stoljeća pronašao glačanu kamenu sjekiru s rupom za nasad, izrađenu na serpentinitu, koju je poklonio tadašnjem Zemaljskom muzeju u Zagrebu (LJUBIĆ 1880: 119). Nalaz je pohranjen u Arheološkom muzeju u Zagrebu pod inv. br. 1689 (KLEMENC i SARIA 1936: 65; KOZINA 2007: 45). S područja Radoboja navodno potječe još jedna glačana kamena sjekira, također pronađena tijekom 19. stoljeća, a koju je tadašnja uprava rudnika u Radoboju posredstvom dr. Pilara poklonila Muzeju u Zagrebu (LJUBIĆ 1880: 119).

Horvati - Gradine – glačane kamene sjekire

Slavko Švaljek i njegov otac su obrađivanjem zemlje na oranicama istočno od ceste Radoboj - Bregi Radobojski nedaleko položaja Gradine, pronašli ukupno tri glačane kamene sjekire. Riječ je o plosnatim, trapezastim sjekirama bez rupe za

Sl. 15. Glačane kamene sjekire s položaja Horvati - Gradine (foto: Davor Špoljar)

Sl. 16. Glačana kamena sjekira s položaja Šokot-Kiseljakovo trsje
(foto: Davor Špoljar).

nasad (Sl.15). Najveća je duljine 8 cm i širine sječiva 4 cm, a najmanja je duljine 3,5 cm i širine sječiva 3 cm. Sjekire su pohranjene kod obitelji Švaljek u Radoboju a planiraju se trajno izložiti u budućoj zavičajnoj zbirci. Radi se o prapovijesnim sjekirama koje se mogu opredijeliti u razdoblje od neolitika do brončanog doba.

Šokot - Kiseljakovo trsje – glačana kamena sjekira

Glačana kamena sjekira s rupom za nasad slučajno je pronađena u vinogradu obitelji Kiseljak iz Krapine u vinogradarskom predjelu Radoboja poznatom pod toponimom Šokot (Sl.16). Riječ je o prapovijesnoj sjekiri koja se može opredijeliti u razdoblja od neolitika do brončanog doba. Na sječivu sjekire nalaze se vidljivi tragovi upotrebe. Nalaz je pohranjen kod obitelji Kiseljak u Krapini, a planira se trajno izložiti u budućoj zavičajnoj zbirci.

Visinska naselja na Strahinjšćici i Platu (1200. g. pr. Kr. – 450. g. pr. Kr.)

Tijekom kasnog brončanog doba, između 1200. g. pr. Kr. i 800. g. pr. Kr., na prostoru sjeverozapadne Hrvatske postaje pravilo naseljavanje visinskih položaja na gorama, prigorjima ili istaknutijim brežuljcima (Sl.17). Ti su položaji već samom svojom nadmorskom visinom i uglavnom strmim padinama, predstavljali prirodnu zaštitu za ljudske zajednice koje su ih naseljavale.

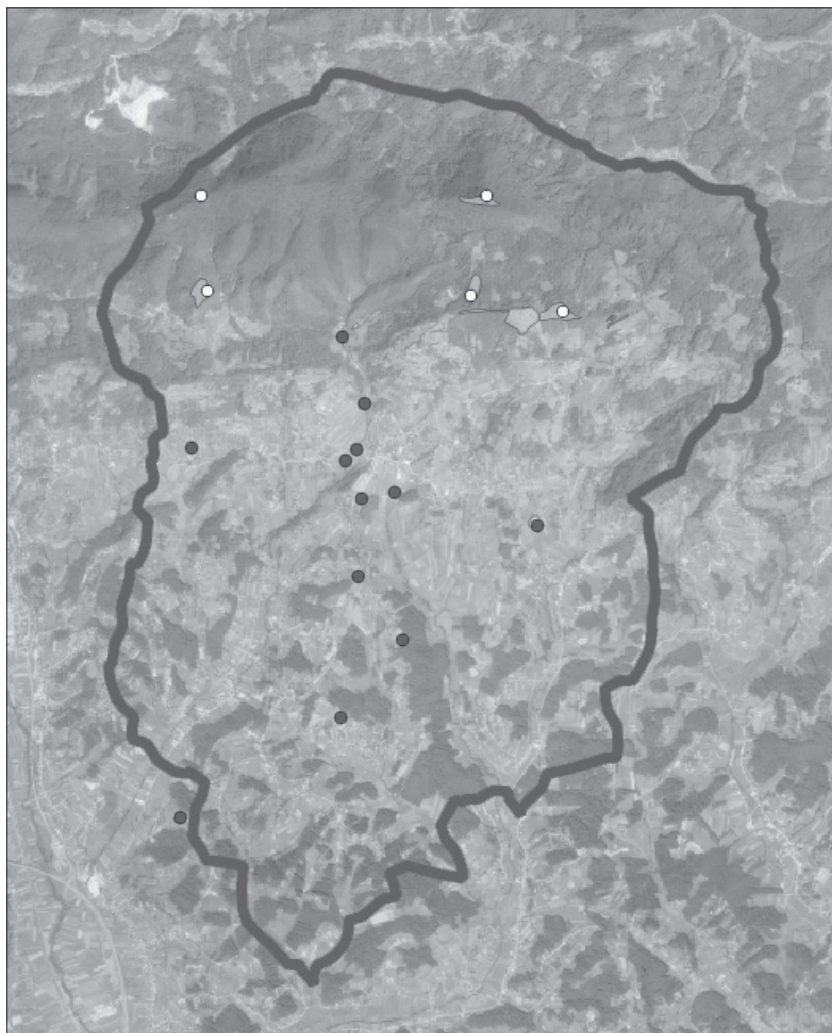
Na području Radoboja otkrivena su tri naselja ovog tipa, Crkviše iznad Gornjih Kamenečkih (551,3 mnv), Plat iznad Gorjana Sutinskih (516 mnv) te Hajdine zerne na Strahinjšćici (738,5 mnv) (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 14-23; ŠPOLJAR 2014c: 29). Osim visinskih naselja, iz tog je razdoblja na području Radoboja poznata još nekropola pod tumulima u Podstenju na Maloj gori (SITZUNGSBERICHTE 1850: 451) te slučajni nalaz fragmenata keramičke posude s uzletišta za padobransko jedrenje na Dedeku, na vršnom grebenu Strahinjšćice (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 32; ŠPOLJAR 2014c: 29).

Dok su naselja na Crkvišu i Hajdinem zernu zaštićena strmim padinama te relativno velikom nadmorskom visinom, naselje na Platu dodatno je utvrđeno stražarskim terasama na zapadnom pristupu naselju uz greben Plata te trostrukom linijom kameno-zemljanih bedema na istočnom pristupu naselju iz sutjeske Očure kod crkve sv. Jakova. Na zapadnoj strani naselja na Hajdinem zernu je na najnižoj umjetno doradenoj terasi otkrivena površinska jama za eksploataciju limonita, od kojeg se taljenjem dobivalo željezo te su se izrađivali željezni predmeti.

Repertoar arheoloških nalaza na naseljima čine fragmenti keramičkog posuđa, komadi kućnog lijepa, grumen željezne troske (Crkviše) te keramički uteg za tkalački stan (Plat). Naselja su najvjerojatnije osnivana već tijekom kasnog brončanog doba (oko 1000. g. pr. Kr.) ili početkom starijeg željeznog doba, odnosno halštata (oko 800. g. pr. Kr.). Na temelju fragmenata keramičkog posuđa možemo zaključiti da su položaji naseljavani ili posjećivani i u kasnijim vremenima, npr. tijekom mlađeg željeznog doba (Crkviše, Hajdine zerne), a vjerojatno i u vrijeme kasne antike i ranog srednjeg vijeka. Naselja se razlikuju prema svojoj površini, od najmanjeg na Hajdinem zernu (oko 2,5 ha) do najvećeg na Platu (oko 9 ha).

Ispod strmih litica grebena Plata na Maloj gori nalazi se groblje odnosno nekropola pod tumulima Podstenje. Riječ je o 11 zemljanih grobnih humaka ili tumula, promjera između 8 i 14 metara te sačuvane današnje visine između 1 i 2 metra. Humci su otkriveni 1850. godine prilikom gradnje šumskog puta (MORLOT 1851: 294), a istraživali su ih Mijat Sabljar, Jakov Franjo Tkalec i Emanuel von Graffenried između 1850. i 1860. godine. U tumulima su se nalazili spaljeni ostaci pokojnika položeni na zemlju ili u slučaju jednog humka, u keramičku žaru, a zatim su im dodani dijelovi nošnje (željezne sjekire, željezne karike, kameni brusevi, perle od staklene paste i jantarne perle) te grobni prilozi (keramičko posuđe i grumenje željezne rudače) (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307).⁴ Na temelju perli od staklene paste ukrašenih narebrenjima, višestrukim parovima očiju ili valovnicom, nekropola se datira u kasnu fazu starijeg željeznog doba, odnosno u razdoblje između 550. i 450. g. pr. Kr. Do danas se većina arheoloških nalaza iz nekropole zagubila, a manji broj nalaza pohranjen je u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Pod grobnim humcima su najvjerojatnije pokapani istaknutiji članovi zajednice iz naselja na Platu i/ili naselja na Hajdinem zernu (ŠPOLJAR 2014c: 29-30).

⁴ Rekonstrukciju distribucije arheoloških nalaza po pojedinim tumulima autori su napravili 2013. godine na temelju pisanih izvještaja o rezultatima iskopavanja, koji su objavljivani između 1850. i 1863. godine u publikacijama Austrijske akademije znanosti u Beču.

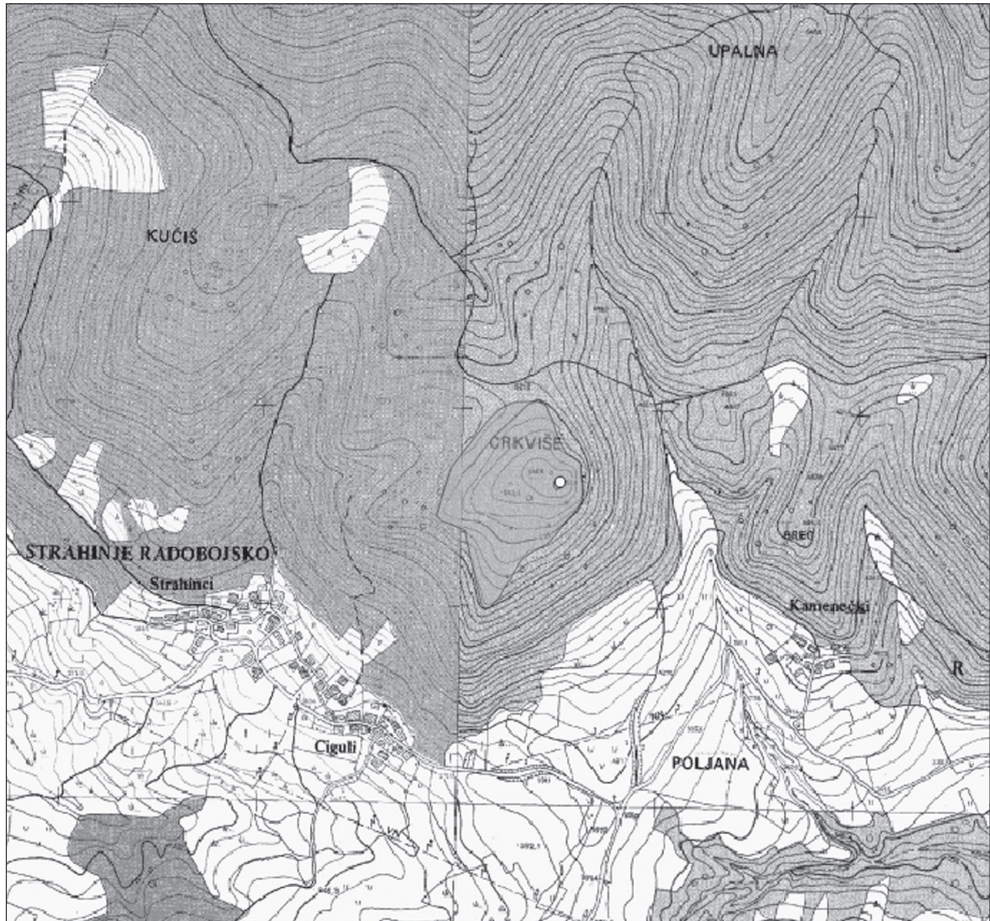

Sl. 17. Satelitski snimak područja općine Radoboj s distribucijom halštatskih nalazišta (svijetlo)
(Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportal.dgu.hr).

Crkviše – prapovijesno visinsko naselje

Na položaju Crkviše iznad Strahinja Radobojskoga nalazi se halštatsko visinsko naselje iz starijeg željeznog doba (800. - 450. g. pr. Kr.) (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 14-16; ŠPOLJAR 2014c: 30-31). Ovo je naselje od nekropole pod tumulima Podstenje udaljeno 2,5 km zračne linije u smjeru zapada. Vrh naselja nalazi se na 515 mnv, a osim na vrhu gdje se nalazi umjetno napravljen plato, naselje se

Karta 1. Položaj visinskog prapovijesnog naselja na Crkvišu na topografskoj karti.
M=1:5000. (Autor: Davor Špoljar, Izvor: www.geoportal.dgu.hr)

proteže sjevernim te južnim vršnim padinama tog južnog obronka Strahinjšćice (Karta 1). Ukupna mu površina iznosi oko 2,6 ha, što ga po veličini čini sličnim naselju na Hajdinem zernu.

Osim fragmenata keramičkog posuđa te komada kućnog lijepa, na naselju je pronađena i željezna šljaka, odnosno troska (Sl.18).⁵ Od fragmenata keramičkog posuđa ističe se središnji dio posude ukrašen okruglom plastičnom aplika-

⁵ Na temelju makroskopske analize željezne troske s Crkviša koju je proveo doktorski kandidat Ivan M. Hrovatin s Univerze u Ljubljani, zaključuje se da se radi o kovačkoj troski, odnosno da je željezna ruda taljena na iznimno visokim temperaturama.

Sl. 18. Amorfní grumen kovačke željezne troske (lijevo) i fragment središnjeg dijela keramičke posude s plastičnom aplikacijom (desno) s visinskog prapovijesnog naselja na Crkvišu (foto: Davor Špoljar)

cijom te fragment ukrašen metličastim ukrasom (Sl.18). Obje posude pečene su u redukcijskoj atmosferi. Nalazi sugeriraju povezanost s naseljem na Hajdinem zenu te nalazima iz tumula u Podstenju. Osim halštatskih nalaza, na lokalitetu je prikupljeno i nekoliko fragmenata keramičkog posuđa koji bi mogli potjecati iz mlađeg željeznog doba (450. g. pr. Kr. – 1. st. po. Kr.) te iz razdoblja kasne antike ili ranog srednjeg vijeka.

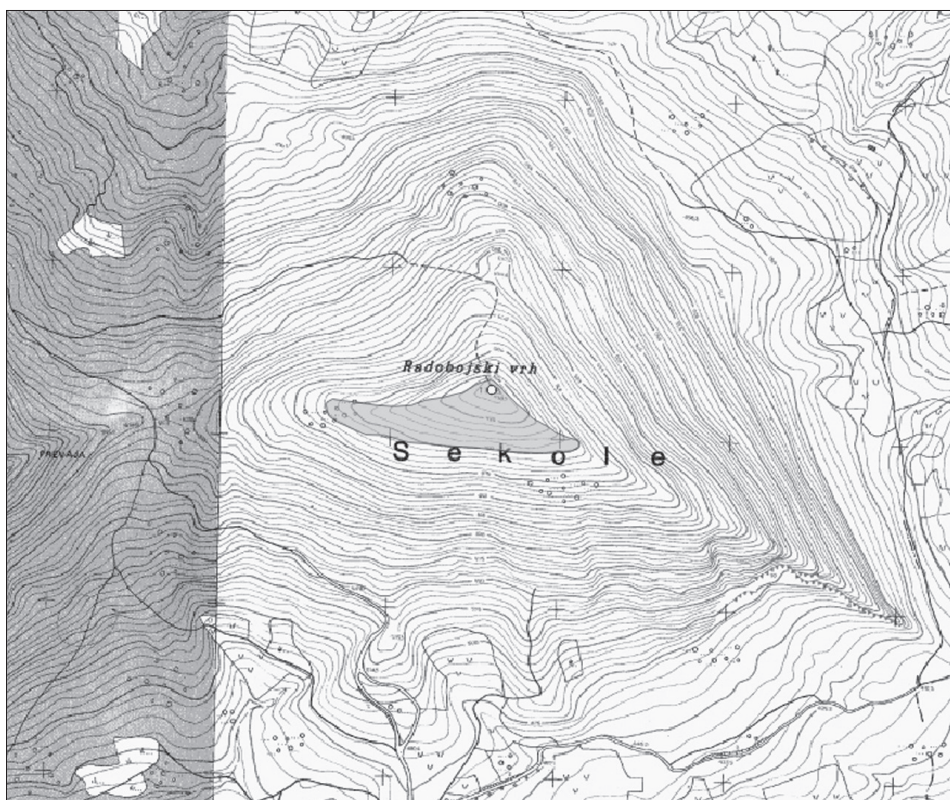
Na vršnom dijelu Strahinjščice je nedaleko za padobransko jedrenje uzletišta na Dedeku, pronađeno nekoliko fragmenata prapovijesne keramike, a radi se o lokaciji koja se nalazi direktno iznad naselja na Crkvišu, pa je moguće da su stanovnici prapovijesnog naselja upotrebljavali staze na vršnom grebenu Strahinjščice, možda zbog stražarenja pred mogućim opasnostima, lova ili drugih aktivnosti.

Hajdine zerne – prapovijesno visinsko naselje

Na krajnjem istočnom obronku masiva Strahinjščice, poznatom pod toponimima *Hajdine zerne*, *Sekolje* i *Radobojski vrh*, 26. prosinca 2012. godine, Davor i Darko Špoljar, prilikom planinarenja, slučajno su otkrili arheološko nalazište iz razdoblja prapovijesti (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 16-20; ŠPOLJAR 2014a: 2; ŠPOLJAR 2014c: 31-33). Naziv “Hajdine zerne” potječe od trobridne konfiguracije obronka koja podsjeća na zrno heljde, a naziv “Sekolje” od lokacije na kojoj se sjeklo mlado drveće (kajk., *kolje*) za vinograde ili nasade graha.

S vrha (738,5 mnv) pruža se pogled na Gornje Jesenje i Brdo Jesenjsko u sjevernom podnožju Strahinjščice te dalje na Macelj, Donačku goru, Boč i Ravnu goru prema sjeveru do Pohorja, na istoku se pruža pogled na sutjesku Očuru koja razdvaja Strahinjščicu od Ivanščice te na Varaždinsku Podravinu, na jugu se pogled pruža na donje Zagorje, Strugaču i Medvednicu, dok na zapadu pogled zaklanja masiv Strahinjščice, odnosno vrh Sušec. Ovo se naselje nalazi neposredno iznad gorskog prijevoja poznatog pod toponimom Prevoja - Prijevoji, a kojime se najbrže i najlakše stiže iz južne, radobojske strane na sjevernu, jesenjansku stranu Strahinjščice.

Riječ je o visinskom naselju sastavljenom od nizova umjetnih terasa orijentacije istok - zapad, a koje se postepeno spuštaju od vrha niz južne padine Hajdinog zerna do oko 685 mnv kada se teren i na južnim padinama počinje znatno strmije spuštati (Karta 2). Vršni greben Hajdinog zerna koji čini ujedno i razdjelnicu između sjevernih, vrlo strmih padina i južnih, položenijih padina, ujedno je i granica rasprostiranja arheoloških struktura i nalaza pa se može zaključiti da se naselje protezalo uzduž zapadnog i istočnog vršnog grebena, na vrhu te na južnim padinama Hajdinog zerna, dok su sjeverne padine zbog svoje velike strmine bile nenaseљene. U vršni greben su djelomično usječene u stijenu naseobinske terase koje su očišćene od kamenja, a koncipirane su na način da im je greben stvarao i prirodnu zaštitu od vjetrova. Naseobinske terase različitih su dimenzija, od 5 m širine i 15 m duljine do 10 m širine i nekoliko desetaka metara duljine, a na njima su pronađeni fragmenti keramičkog posuđa (Sl.19) te komadi kućnog lijepa.

Karta 2. Položaj visinskog prapovijesnog naselja na Hajdinem zernu na topografskoj karti.
M=1:5000 (Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportal.dgu.hr)

Na temelju karakteristika keramičkog posuđa možemo zaključiti da je naselje egzistiralo tijekom starijeg željeznog doba (800. g. pr. Kr. - 450. g. pr. Kr.), a manji broj nalaza datira se u mlađe željezno doba (450. g. pr. Kr. - 1. st. pr. Kr./1. st. po. Kr.), što ukazuje na višekratno naseljavanje ovog položaja. Zbog relativne blizine nekropole pod tumulima u Podstenju, kao i naselja na Platu, postoji mogućnost da su ta tri arheološka nalazišta kronološki istovremena. Manji broj fragmenata keramičkog posuđa mogao bi potjecati i iz razdoblja kasne antike i ranog srednjeg vijeka. Zahvaljujući nalazima kućnog lijepa možemo ustanoviti da su se na terasama u vrijeme postojanja naselja nalazili nadzemni objekti građeni od drveta i isprepletenog šiblja te premazani smjesom od gline, blata i slame. U jednom trenutku je naselje najvjerojatnije bilo zahvaćeno požarom te se kućni maz odnosno lijep zapekao i fragmentirao. Da se naselje protezalo sve do samog vrha svjedoči umjetno izravnati plato koji se nalazi na vrhu Hajdinog zerna, a na kojem su također pronađeni fragmenti prapovijesne keramike. Ukupna površina prapovijesnog visinskog naselja na Hajdinem zernu iznosi oko 2,5 hektara.

Važno je naglasiti da je donja granica naselja, odnosno najniža terasa na zapadnoj strani zabilježena na oko 685 mnnv, a na njoj je pronađeno i površinsko eksploatacijsko okno limonitne žile unutar prapovijesnog naselja, što je jedinstven nalaz u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U oknu se, sudeći prema nalazima, već u prapovijesti vadila rudača za dobivanje željeza i izradu željeznih predmeta. Izravni dokaz rudarenja u kontekstu prapovijesnog naselja važan nam je i

Sl. 19. Izbor fragmenata keramičkog posuđa s arheološkog nalazišta Hajdine zerne
(foto: Davor Špoljar)

zbog grumenja željezne rudače te željeznih predmeta koji potječu iz nekropole u Podstenju, a mogli su biti izrađeni od rudače koja se vadila na obližnjem Hajdinem zernu. Kovačka željezna troska pronađena je na obližnjem visinskom naselju na Crkvišu, a jedan nalaz željezne troske potječe i s visinskog naselja na Brezovici kod Krapine (ŠPOLJAR 2012: 35-36).⁶ Okno odnosno jama, promjera je oko 5 metara, a neposredno ispred, odnosno ispod okna zabilježene su sa zapadne i s istočne strane dvije veće hrpe zemlje pune fragmenata prapovijesnog keramičkog posuđa i većih komada kućnog lijepa. Arheološko nalazište Hajdine zerne, 28. siječnja 2014. godine, steklo je status preventivno zaštićenog nepokretnog kulturnog dobra te je upisano u Registar kulturnih dobara pri Ministarstvu kulture pod oznakom P-4712 (NARODNE NOVINE 2014; ŠPOLJAR 2014: 2).

Plat – utvrđeno prapovijesno visinsko naselje

Oko 400 metara zračne linije od nekropole pod tumulima u Podstenju, u smjeru jugoistoka, uz stjenoviti greben Plata, nalazi se halštatsko visinsko naselje s kompleksnim fortifikacijskim sustavom (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 20-23; ŠPOLJAR 2014c: 33-34). Prostire se na približno 9 hektara površine na južnim, vršnim padinama Plata, na čitavom prostoru od Lovačkog doma na Maloj gori do Crkve sv. Jakova, što ga čini jednim od najvećih prapovijesnih naselja u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (*Karta 3*). Naselje je podijeljeno na dva dijela točkom na kojoj se na Platu nalazi prijevaj kojime je najlakše iz Gorjana Sutinskih prići gorskim livadama Male gore na sjevernim padinama Plata te dalje na Hajdine zerne. Spomenuti put vodi od prapovijesnog naselja na Platu do nekropole pod tumulima u Podstenju, stoga je moguće da se radi o prapovijesnom putu kojim su stanovnici naselja na Platu nosili svoje mrtve na pokop u nekropolu Podstenje. Naselje se sastoji se od površinski manjeg, no višeg položaja, tzv. akropole te površinski većeg, no nižeg položaja, odn. podgrađa, što je karakterističan izgled za dvojne gradine. Naselje je bilo zaštićeno fortifikacijskim sustavom kamenozemljanih bedema i kamenih suhozida. Na livadama pod kojim se nalazi naselje je i orhidejski vrt (BOROVEČKI-VOSKA 2010) koji se od 1. srpnja 2013. godine nalazi unutar mreže *Natura 2000 područja*. Između nekadašnjeg prapovijesnog naselja i današnjeg lovačkog doma na zapadnom dijelu humlja, stjenovitim grebenom Plata i njegovim vršnim južnim padinama, vodi uređena pješačka staza, a koja je dio i planinarsko-poučne staze *Putevima orhideja*. Iznad staze je

⁶ Visinsko naselje na Brezovici otkriveno je tijekom provođenja studentskog projekta "Arheološko rekognosciranje Ivanščice i Ravne gore" 2010. godine, a dosadašnje arheološke nalaze čine fragmenti keramičkog posuđa, komadi kućnog lijepa, komad željezne troske i ostaci životinjskih kostiju. Kao i većina drugih visinskih prapovijesnih naselja u Zagorju, Brezovica je također bila naseljavana u različitim razdobljima.

Karta 3. Položaji utvrđenog visinskog prapovijesnog naselja Plat i nekropole pod tumulima Podstenje na topografskoj karti. M=1:5000 (Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportal.dgu.hr)

na samom grebenu Plata zabilježeno nekoliko umjetnih terasa dimenzija 3x5 m, koje su usiječene u stijenu. Najvjerojatnije se radi o osmatračnicama ili stražarnicama iz kojih se nadzirao pristup naselju sa zapadne strane.

Uz planinarsku stazu je u zemlji iz korijenja prevrnutih stabala pronađeno mnoštvo fragmenata keramike, komada kućnog lijepa te jedan primjerak manjeg keramičkog utega za tkalački stan. Prema tim se arheološkim nalazima naselje može okvirno kronološki opredijeliti u razdoblje starijeg željeznog doba (800.g. pr. Kr. – 450. g. pr. Kr.). Fragmenti keramike pronađeni su oko 200 m zapadnije od prapovijesnog naselja, a sugeriraju da je staza bila korištena vjerojatno već u prapovijesti.

Na najvišem položaju naselja na Platu, na 514 mnv, nalaze se prapovijesni suhozidi širine 70 cm te duljine nekoliko desetaka metara, sačuvani u razini arhitekture. Suhozidi se pružaju u smjeru sjever-jug niz južne padine Plata/Nagore, a svojim položajem ukazuju na funkciju zaštite najvišeg platoa naselja. Nedaleko vrha naselja je - u profilu ceste koja vodi od crkve sv. Jakova do prijevoja na Platu - pronađen komad kućnog lijepa, a koji ukazuje na naseljenost čitavog prostora naselja na Platu.

Na istočnom prilazu prapovijesnom naselju na Platu, rekognosciranjima su otkrivene tri linije bedema kameno-zemljane strukture (Sl.20). Riječ je, zapravo, o trojnim fortifikacijama koje se pružaju u smjeru jugozapad - sjeveroistok te priječe pristup naselju iz smjera sutjeske Očure. Strukture su većih dimenzija, a najveća od njih je širine gotovo 20 metara te nekoliko desetaka metara duljine. Visine su oko 3 - 4 m.

Sl. 20. Pogled na crkvu Sv. Jakov, vanjsku liniju trostrukog prapovijesnog bedema s oštećenjem i Hajdine zerne u pozadini s jugoistoka (brijeg Peć). (Foto: Davor Špoljar)

Najistočnija od spomenute tri rampe ima vidljiva oštećenja u svojoj strukturi, nastala najvjerojatnije kao posljedica sekundarnog iskorištavanja kamena u srednjem vijeku, prilikom gradnje crkve Sv. Jakov koja se nalazi u blizini. Osim toga, nedaleko spomenute rampe je otkrivena i kružna depresija promjera oko 3 m. Vjerojatno je riječ o jami za dobivanje vapna (tzv. vapnara – vapnenica, vapelnica) u koju je kotrljano kamenje iz prapovijesne rampe prilikom gradnje crkve.

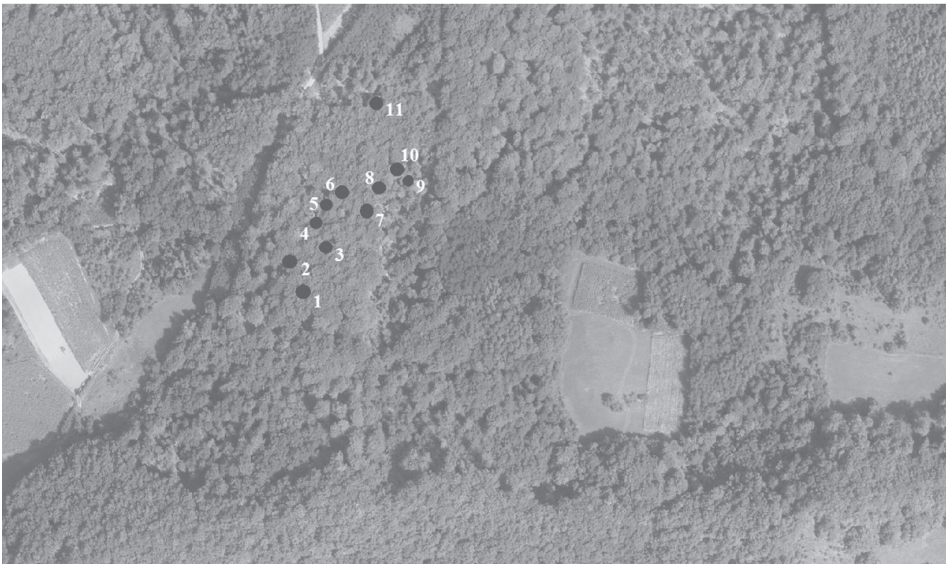
Podstenje – kasnohalštatska nekropola pod tumulima

Arheološko nalazište se nalazi u šumi Podstenje, poznatoj još i pod nazivima Podostinje, Ostenje, Galovićevo ili Galovićevo husta u podnožju Strahinjščice, odnosno na sjevernim padinama Plata, a sjeveroistočno od središta Radoboja na nadmorskoj visini između 475 i 490 m (Karta 3). Toponimi Podstenje, Ostenje i sl. potječu od obližnjih, zamalo vertikalnih stijena koje čine greben Plata. Lokalitet se nalazi na hrptu gorske zavale koja je na jugu omeđena strmim liticama Plata (542,6 mnv), na zapadu je od Strahinjščice dijeli niži greben Lipje (471,2 mnv), a sa sjeverne je strane omeđena Strahinjščicom (845,9 mnv), odnosno vrhovi-

ma Sušec (761,3 mnv) i Hajdine zerne (738,5 mnv). Na sjeveroistoku se zavela između Pisanih pečina na Hajdinem zernu i Plata postupno spušta među brežuljke Očure u doline potoka Smolinjaka i Presečine. Prigorje između Radoboja i središnjeg bila Strahinjšćice poznato je pod nazivima Mala gora, Plat i Nagora (ŠPOLJAR 2014c: 35).

Tumule je otkrilo lokalno stanovništvo 1850. godine prilikom gradnje šumskog puta (MORLOT 1851: 294), a iskopavali su u nekoliko navrata, između 1850. i 1860., Mijat Sabljar (tumul I) (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307), Jakov Franjo Tkalec (tumuli II-IV) (SITZUNGSBERICHTE 1850: 451; ARCHIV FÜR KÖG-Q 1855: 61, 82) te Emanuel von Graffenried (tumuli V-XI) (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307). Područje na kojem se nalaze prapovijesni tumuli danas prekriva bukova šuma, a ispresijecano je šumskim putovima koji vode od zaseoka Malogorski na jugozapadu prema središnjem masivu Strahinjšćice te putovima koji vode prema Gorjanima Sutinskim na jugoistoku. Čitavo područje na kojem se nalaze tumuli danas je nenaseљeno, a šume se koriste za sječu drva za ogrjev dok su brdske livade na sjevernim padinama Plata još do prije nekoliko desetljeća bile orane ili su korištene za ljetnu ispašu stoke od lokalnih stanovnika iz obližnjih Gorjana Sutinskih.

Danas je u Podstenju vidljivo 11 prapovijesnih tumula (Sl.21). Najmanji je promjera 8,28 metara (jedan od tumula II-IV iz iskopavanja J.F. Tkalca), a

Sl. 21. Satelitski snimak područja Podstenja s distribucijom prapovijesnih tumula
(Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportals.dgu.hr)

najveći promjera 14,07 metara (jedan od tumula V - XI iz iskopavanja E. von Graffenrieda), dok su preostali tumuli promjera u prosjeku između 12 i 14 metara. Visine tumula su između 1,5 do 2 metra te svi imaju vidljive tragove iskopavanja provedenih sredinom 19. stoljeća. Sedam tumula ima vidljiv pristupni iskopni kanal od ruba plašta tumula do središta te pravokutnu sondu u sredini, stoga se može zaključiti da se radi o tumulima V - XI koje je iskopavao E. von Graffenried (Sl.22). Njih su lokalni stanovnici kasnije koristili za odlaganje i zakapanje strvina životinja, pa ih neki zbog toga nazivaju još i *jame*. Prema kazivanju stanovnika iz obližnjeg zaseoka Malogorski, kod tumula su tijekom 2. svjetskog rata strijeljani partizani, a njihovi su posmrtni ostaci 1964. godine prenijeti na groblje u Radoboj, gdje im je i postavljen spomenik.

Budući da smo iz radova objavljenih između 1850. i 1880. uspjeli rekonstruirati tijek događanja i ustanoviti iskopavanje 11 tumula, ovdje se donosi kronološki slijed istraživanja nekropole u Podstenju tijekom 19. stoljeća:

Lokalni stanovnici otkrivaju nekropolu pod tumulima u proljeće 1850 (MORLOT 1851: 294).

Mijat Sabljar sondira prvi tumul u proljeće 1850 (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307).

Adolf von Morlot obilazi tumule u proljeće 1850. (ne iskopava) (MORLOT 1851: 294; ARCHIV FÜR KÖG 1851: 236).

Jakob Franjo Tkalec iskopava tri tumula tijekom 1850. (SITZUNGSBERICHTE 1850: 451; ARCHIV FÜR KÖG-Q 1855: 61, 82).

Ljudevit Vukotinić obilazi tumule 1854. (ne iskopava) (VUKOTINOVIĆ 1854: 8-10; KRKLEC-ŠVALJEK 1998: 31).

Emanuel von Graffenried iskopava sedam tumula u travnju 1860. (ARCHIV FÜR KÖG-Q 1863: 307).

Šime Ljubić obilazi tumule 1879. (ne iskopava) (LJUBIĆ 1880: 118; SZABO 1914: 103; KLEMENC i SARIA 1936: 64; ŠIMEK 1997: 79-80).

Kao zanimljivost još se može istaknuti da se najmanji tumul (jedan od tumula II - IV) nalazi odmah do jednog od najvećih tumula u nekropoli (tumul I), na njenom sjeveroistočnom rubu. Promjeri svih tumula izmjereni su laserskim metrom uz mogućnost pogreške od 1 posto na 18 metara. Jedan od najvećih tumula u vrijeme iskopavanja, tumul I koji je iskopavao Mijat Sabljar, lociran je na sjeveroistočnom rubu nekropole, nedaleko šumskog puta, kao što to navode i istraživači (MORLOT 1851: 295-296).

Od ukupno 11 tumula, 10 ih se nalazi pozicioniranih jedni pokraj drugih, po jedan ili po dva u nizu u smjeru jugozapad-sjeveroistok, a međusobno su udaljeni 10-ak metara. Od ovog pravila odstupa jedino najsjeverniji tumul koji je udaljen oko 50 metara zračne linije od njemu najbližeg tumula na sjeveroistočnom rubu

Sl. 22. Pogled na jedan od tumula koje je iskopavao Emanuel von Graffenried 1860. godine na prapovijesnoj nekropoli Podstenje (foto: Davor Špoljar)

nekropole. U smjeru jugozapad-sjeveroistok, zračna udaljenost između najjužnijeg i najsjevernijeg tumula iznosi oko 160 metara, dok udaljenost između najzapadnijeg i najistočnijeg tumula iznosi oko 120 metara.

Ukupna površina područja na kojem se nalaze tumuli iznosi otprilike 1 hektar. Može se zaključiti da su tumuli grupirani, odnosno da se radi o skupini tumula. Iako se uz tumule nalaze šumski putovi, ne može se reći da su tumuli podizani uz neki od putova jer bi tada distribucija tumula bila u vezi s orijentacijom puta, što u Podstenju nije slučaj. Ukoliko promatramo šire područje tumula, položaj na kojem se tumuli nalaze zapravo je vrlo zabačen te su oni vidljivi tek kad se stigne neposredno do nekropole.

Područje nekropole danas je ispresijecano kolotečinama šumskih putova, koji su vjerojatno zbog glibkog tla, često mijenjali trase pa tako i samu mikromorfologiju reljefa i nekropole. Na sjevernom dijelu nekropole nalaze se veće depresije širine oko 4 m te duljine i više desetaka metara, orijentacije istok-zapad, a koje su nastale kao posljedica urušavanja zračnika rudnika ugljena koji se nalazio ispod nekropole, a urušavanjem zračnika rudnika djelomično je oštećen i tzv. tumul I, odnosno tumul iz iskopavanja Mijata Sabljara 1850. godine.

Od ukupno 11 zemljanih tumula, u većini njih su pokopani pojedinci, dok za preostale nije sigurno radi li se o pojedinačnim ili možda dvojnim grobovima, u posljednjem slučaju najvjerojatnije žene i muškarca. Tijelo pokojnika najvjerojatnije je prije spaljeno na određenoj, zasad nepoznatoj lokaciji, a zatim su na ostatke kostiju i pepela pridodani dijelovi nošnje te grobni prilozii u obliku keramičkog posuđa ili u jednom slučaju, željezne rudače, te je sve zajedno postavljeno u središte izabranog prostora na kojem je potom podignut zemljani grobni

Sl. 23. Arheološki nalazi iz iskopavanja tumula Emanuela von Graffenrieda 1860. godine iz fundusa Arheološkog muzeja u Zagrebu (foto: Davor Špoljar)⁷

humak, odnosno tumul (Sl.23). Takav pogrebni postupak razlikuje se samo u slučaju jednog tumula, u kojem su ostaci, najvjerojatnije ženske osobe, spaljeni te zatim položeni u keramičku urnu odnosno žaru, u koju je potom dodana jantarna perla te je nad svime nasut zemljani humak. Budući da je pokopavanje u urnama karakteristično za kasno brončano doba te za ranija razdoblja starijeg željeznog doba u sjeverozapadnoj Hrvatskoj, moguće je da se radi o najstarijem grobu ove nekropole, no to je zasad samo pretpostavka.

Na temelju repertoara nalaza može se zaključiti da se ne radi o raskošnim grobovima poput onih na susjednim područjima, međutim čak i malobrojni nalazi u tumulima u Podstenju ukazuju na međusobne razlike pokopanih osoba. U dva tumula pronađeno je isključivo keramičko posuđe, a druga dva nisu sadržavali nikakve arheološke nalaze. Prema dimenzijama tumuli se međusobno previše ne razlikuju, a također nije ustanovljen smisao u međusobnom njihovom rasporedu, osim da je riječ o skupini tumula. U slučaju dva tumula pretpostavlja se da je u njima pokopan muškarac, dok se pokopavanje ženske osobe pretpostavlja na temelju nalaza u trima tumulima. Od dijelova nošnje, ženske osobe karakterizira nakit od staklenih i jantarnih perli, a kao obilježje muškarača mogu se izdvojiti željezne sjekire. Željezne karike, željeznu rudaču te kamene bruseve zasad nije moguće sa sigurnošću pripisati nijednom spolu u slučaju ovog nalazišta. Na temelju arheoloških nalaza iz nekropole pod tumulima u Podstenju, a posebice na temelju ženskog nakita od perli od staklene paste

⁷ Ovom prilikom zahvaljujem dr. sc. Jacqueline Balen, ravnateljici Arheološkog muzeja u Zagrebu, na uvidu u arheološke nalaze iz Podstenja i pripadajuću muzejsku dokumentaciju.

ukrašenih višestrukim parovima očiju, valovnicom ili narebrenjima, nalazište se datira u kasnu fazu starijeg željeznog doba, odnosno u period između 550. g. pr. Kr. i 450. g. pr. Kr.

Prema arheološkim nalazima, nekropola u Podstenju pokazuje velike sličnosti sa zajednicama koje su u starijem željeznom dobu naseljavale područje Dolenjske u susjednoj Sloveniji, iako se od njih razlikuju pogrebnim postupkom. O povezanosti Zagorja i Dolenjske u starijem željeznom dobu svjedoče i drugi nalazi dolenskog porijekla s područja Zagorja, a riječ je prije svega o primjercima brončanog nakita iz Kumrovca, Kostela, Donje Stubice i Velikog Tabora. Spaljivanjem pokojnika ta je zajednica najbližnja zajednicama iz poznatih nekropola kod Goričana i Turčišća - Dvorišća u Međimurju te Martijanca u varaždinskoj Podravini (ŠPOLJAR 2013: 422-423; ŠPOLJAR 2014d: 135).

Broj pokopanih osoba, koji bi mogao varirati između 11 i 20 ljudi, svakako ne odgovara dimenzijama otkrivenih prapovijesnih naselja otkrivenih u neposrednoj blizini nekropole, na Platu te na Hajdinem zernu, ili na malo udaljenijem Crkvišu, u kojima je moglo živjeti od nekoliko stotina do nekoliko tisuća ljudi. Zaključiti nam je da je samo manji broj, vjerojatno istaknutijih pripadnika zajednice, pokopan na ovoj nekropoli, dok nam pogrebni postupak ostalih članova zajednice, kao i lokacija njihovoga groba ostaju nepoznati.

Arheološko nalazište Podstenje je 13. listopada 2011. godine steklo status preventivno zaštićenog nepokretnog kulturnog dobra te je upisano u Registar kulturnih dobara pri Ministarstvu kulture pod oznakom P-4126 (NARODNE NOVINE 2012: 163).

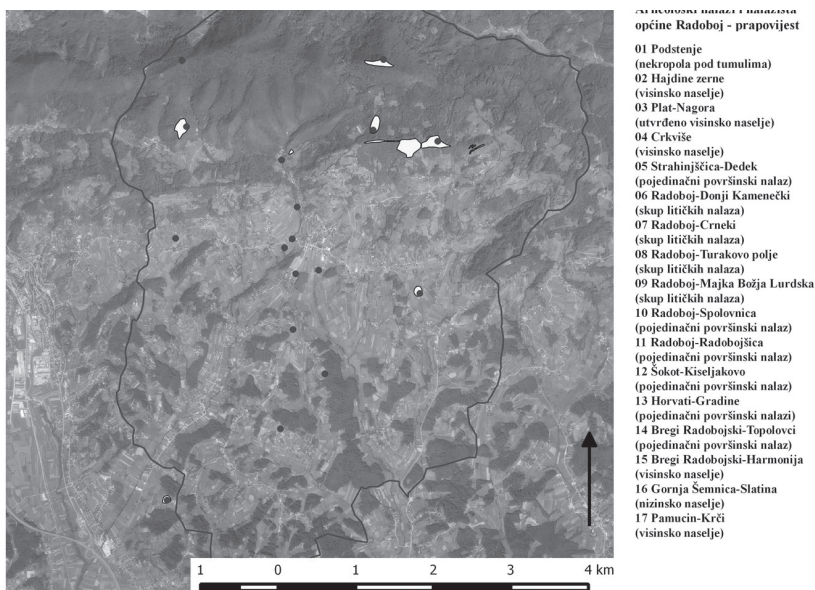
Tijekom listopada 2014. godine, članovi Centra za primijenjenu arheologiju iz Krapinskih Toplica proveli su revizijska arheološka istraživanja nekropole pod tumulima u Podstenju kod Radoboja. Voditelj istraživanja bio je Davor Špoljar, a zamjenica voditelja Mia Leljak; u istraživanjima je sudjelovao i jedan fizički radnik, Ivan Jagić iz Radoboja. Projekt je financiran sredstvima Krapinsko-zagorske županije i Općine Radoboj. Istraživanja su obuhvatila probno sondiranje tumula IX, koji je prema dimenzijama promjera najmanji tumul na nekropoli u Podstenju. U smjeru istok - zapad tumul je promjera 9,80 m, a u smjeru sjever - jug 9,20 m. Maksimalna visina tumula iznosi 0,87 m. Arheološkim iskopavanjima otkriveni su komadići ugljena koji su bili rastreseni u središnjem dijelu tumula na razini okolnog tla, te jedan fragment prapovijesne keramičke posude. Na temelju distribucije komadića ugljena te odsutnosti tragova lomače u smislu tragova zapečene zemlje, zaključuje se kako je tijelo pokojnika ili pokojnice najvjerojatnije spaljeno na drugoj lokaciji, a ostaci su zatim doneseni na izabranu lokaciju kasnijeg podizanja grobnog humka. Plašt, odnosno nasip tumula sastoji se od pjeskovite žute zemlje koja je najvjerojatnije eksploatirana u neposrednoj

okolici podizanja tumula. Budući da tijekom iskopavanja nisu primijećene eventualne promjene u konzistentnosti ili strukturi nasute zemlje, a to je i potvrđeno u kontrolnim profilima istražne sonde, zaključuje se da je tumul nasut odjednom. U središtu tumula, dakle, pokopani su spaljeni ostaci pojedinca, bez obzira je li bilo riječ o muškoj ili ženskoj osobi, a budući da iskopavanjem nisu ustvrđeni tragovi naknadnih ukopa, valja zaključiti kako se radi o individualnom tumulu. Skromnost arheoloških nalaza može se objasniti činjenicom da su tumuli u Podstenju dosad već nekoliko puta prekapani i iskopavani, te većina prvobitnih arheoloških nalaza iz tumula nedostaje. Projektom je potvrđeno da se nalazište datira u prapovijesno razdoblje, odnosno u vrijeme starijeg željeznog doba (800. – 450. g. pr. Kr.) te da se pod tumulima nalaze pojedinačni grobovi muških ili ženskih osoba koje su prije pokopa spaljene na lomači na nekoj drugoj lokaciji (ŠPOLJAR 2014c: 38-39).

Slučajni arheološki nalazi

Strahinjščica - Dedek

Na vršnom grebenu središnjeg dijela masiva Strahinjščice pronađeno je nekoliko fragmenata keramičke posude koji se opredjeljuju u razdoblje prapovijesti, odnosno u kasno brončano - starije željezno doba (ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013: 32).

Sl. 24. Satelitski snimak područja općine Radoboj s distribucijom prapovijesnih arheoloških nalaza i nalazišta (Autor: Davor Špoljar; izvor: www.geoportal.dgu.hr)

Keramika je pronađena na stazi koja vodi od paraglajderskog uzletišta na Dedeku prema vrhu Strahinjščice, na nadmorskoj visini između 730 i 750 m, što čini ovaj položaj najvišim arheološkim nalazištem na Strahinjščici. Usporedbe radi, najviša dosad otkrivena prapovijesna nalazišta na obližnjoj Ivanščici (npr. Gradinovec, Židovina itd.) nalaze se na 750-800 metara nadmorske visine. Valja pretpostaviti da su stazu na Dedeku upotrebljavali pripadnici prapovijesnog naselja na Crkvišu i/ili pripadnici prapovijesnog naselja na nedalekom Hajdinem zernu.

Nalazi iz mlađeg željeznog doba (oko 450. g. pr. Kr. – 1. st. pr. Kr./1. st. po. Kr.))

Iz mlađeg željeznog doba, odnosno razdoblja latenske kulture i keltskih plemena, s područja Radoboja poznato nam je nekoliko arheoloških nalaza. Fragmenti keramičkog posuđa izrađenog na lončarskom kolu, koji se pripisuju latenskoj kulturi i keltskim plemenima, zasad su pronađeni na naseljima Crkviše i Hajdine zerne, što je dokaz ljudske prisutnosti, a možda i trajnijeg naseljavanja na tim položajima u tom periodu. Slučajni površinski nalaz novca koji potječe s jedne od njiva u podnožju Strahinjščice pronađen je oko 1840. godine prilikom obrade zemlje, a riječ je o kopiji zlatnog statera Aleksandra Velikog s prikazom glava grčkih božica Atene i Nike (LJUBIĆ 1880: 119). Nalaz se datira u 3. st. pr. Kr., a danas se čuva u Arheološkom muzeju u Zagrebu (ŠPOLJAR 2014c: 39).

Zaključak

Dosadašnja otkrića arheoloških nalaza i rezultati provedenih arheoloških istraživanja na području Radoboja ukazuju na intenzivnu naseljenost ljudskih zajednica tijekom čitave prapovijesti, koja se gotovo u kontinuitetu može pratiti od starijeg kamenog doba, odnosno paleolitika do mlađeg željeznog doba (*Sl.24*). Zahvaljujući projektu arheološkog rekognosciranja, kojim je proveden arheološki terenski pregled čitavog područja općine Radoboj, prvi su put na prostoru sjeverozapadne Hrvatske standardiziranom znanstvenom metodom obuhvaćeni svi prisutni tipovi reljefa koji su naseljavani tijekom prapovijesti: potočne doline, brežuljci, prigorja i podgorja te gorsko područje Strahinjščice. Prema preliminarnim rezultatima projekta, najstarija naseljenost Radoboja i okolnih područja evidentirana je uz gornji tok potoka Radobojšice, s najvećom gustoćom nalazišta u sutjesci između Cerovečkog brijega na zapadu, Male gore na istoku te masiva Strahinjščice na sjeveru. Uz potok Radobojšicu otkriveno je nekoliko ljudskih staništa koja su sadržavala isključivo cijepane litičke rukotvorine, a prema broj-

nosti i tipovima poluproizvoda i alatki, razlikujemo bazna i radna staništa koja se najvjerojatnije mogu pripisati lovačko-skupljačkim zajednicama. Prva stalna naselja na području Radoboja podižu se na povišenim terasama potočnih dolina, kao što je to slučaj s naseljem Gornja Šemnica - Slatina. Osim dolina potoka, tijekom mlađeg kamenog doba i bakrenog doba, prvi se put naseljavaju i padine brežuljaka te istaknuti vrhovi brežuljaka, o čemu nam svjedoče naselja Pamucin - Krči i Bregi Radobojski -Harmonija, a dodatno potvrđuju i lokacije pojedinačnih površinskih nalaza, odnosno glačanih kamenih sjekira. U tim razdobljima se uz cijepane litičke rukotvorine prvi put pojavljuju i one izrađene tehnikom glačanja, kao i keramičko posuđe izrađeno rukom. Osim predmeta svakodnevne upotrebe, repertoar nalaza čine i ostaci nadzemnih objekata, sačuvani u obliku komada kućnog lijepa. Tijekom kasnog brončanog te starijeg i mlađeg željeznog doba dolazi do znatnih promjena u slici naseljenosti i dinamici naseljavanja ovih područja. U tim su razdobljima naseljena isključivo prigorja i gorski dio općine Radoboj, koji su zbog veće nadmorske visine i strmih padina predstavljali prirodnu zaštitu za tadašnje prapovijesne zajednice na Crkvišu, Hajdinem zernu i Platu, a ujedno su svojim položajem omogućavali vizualnu kontrolu nad velikim geografskim područjem te vizualnu komunikaciju sa susjednim zajednicama. Naselje na Platu dodatno je utvrđeno složenim sustavom suhozida, kameno-zemljanih bedema te mogućih osmatračnica uz greben Plata, što je obično indikator nemirnih vremena i opasnosti od napada. Veće površine naselja mogu ukazivati na povećanje broja stanovnika, a na temelju strukture grobnih priloga i dijelova nošnje iz grobova pod tumulima u nekropoli Podstenje, možemo zaključiti da zajednice koje su naseljavale prigorske dijelove i gorski dio Strahinjščice pokazuju znatnu razinu socijalne stratifikacije. Nakit od staklenih perli koje potječu iz grobova pod tumulima u Podstenju, vjerojatno je podrijetlom iz staklarskih radionica na području današnje Dolenjske u susjednoj Sloveniji, a nalazi jantarnih perli također ukazuju na postojanje složenog sustava trgovine i razmjene na velikim udaljenostima. Tragovi rudarenja na Hajdinem zernu zajedno s komadima željezne rudače u grobovima pod tumulima u Podstenju te komadom željezne troske s Crkviša, zasad jedinstveni na području Zagorja, ukazuju na vrlo razvijenu metaluršku djelatnost te poznavanje i iskorištavanje lokalnih ležišta sirovine.

Literatura

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. 1851. Wien, Band 6, Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 236-237.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. 1853. Wien, Band 9, Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 146-147.

Archiv für Kunde österreichischer Geschichts-Quellen. 1863. Wien, Band 29, I. und II., Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 307.

Archiv für österreichische Geschichte. 1867. Wien, Band 38, Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 257.

BOROVEČKI-VOSKA 2010 – Lj. Borovečki-Voska. 2010. *Orhideje na Strahinjščici i susjednim područjima*, Alfa, Zagreb.

KLEMENC, SARIA 1936 – J. Klemenc i B. Saria. 1936. *Archäologische Karte von Jugoslawien: Blatt Ptuj*, Beograd – Zagreb.

KOZINA 2007 – D. Kozina. 2007. *Općina Radoboj*, Radoboj.

KRKLEC-ŠVALJEK 1998 – V. Krklec-Švaljek. 1998. *Radoboj – rudno blago i nalazište fosila*, katalog izložbe, Muzeji Hrvatskog zagorja, Muzej evolucije i nalazište pračovjeka, Zagreb.

LJUBIĆ 1880 - Š. Ljubić. 1880. "Arheološki crtice iz moga putovanja po nekim predjelima Podravine i Zagorja godine 1879", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb, Vol. 2, No. 1, 118-119.

LJUBIĆ 1880 - Š. Ljubić. 1889. *Popis arheološkoga odjela Nar. zem. muzeja u Zagrebu 1/1 1889, Sbirka prehistorička*, Zagreb, 26-192.

MORLOT 1851 - A. von Morlot. 1851. "Über Tumuli bei Radoboj in Croatien", *Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften*. Philosophisch-historische Classe. Wien, Sechster Band, Heft 1-5 (Jänner-Mai), 293-299.

Narodne novine, Službeni list Republike Hrvatske. 2012. Ponedjeljak, 14. svibnja 2012. Br. 54, Zagreb, 163.

Narodne novine, Službeni list Republike Hrvatske. 2014. Ponedjeljak, 26. svibnja 2014. Br. 64, Zagreb

Notizenblatt, Beilage zum Archiv fuer Kunder österreichischer Geschichtsquellen. 1855. Fünfter Jahrgang, Commission der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, Wien, 32, 61, 82.

Sitzungsberichte der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. 1850. Philosophischhistorische Classe, Wien, Fuenfter Band, Heft 6-10 (Juni-December), 451, 867-868.

SZABO 1914 - Gj. Szabo. 1914. "Spomenici kotara Krapina i Zlatar", *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, Zagreb, Vol. 13 No. 1., 104.

ŠIMEK 1990 – M. Šimek (ur.). 1990. *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske*, Prvo izdanje, Bjelovar, Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske, Sekcija arheologa i preparatora.

ŠIMEK 1997 – M. Šimek (ur.). 1997. *Registar arheoloških nalaza i nalazišta sjeverozapadne Hrvatske*, Drugo dopunjeno izdanje, Bjelovar, Muzejsko društvo sjeverozapadne Hrvatske, Sekcija arheologa i preparatora, 79-80.

ŠPOLJAR 2012 – D. Špoljar. 2012. Rezultati arheoloških rekognosciranja Ravne gore i okolnih područja, *Izdanja Hrvatskog arheološkog društva br. 28*, Zagreb, 31-45.

ŠPOLJAR 2013 – D. Špoljar. 2013. Terra incognita revisited – Recent discoveries and the revision of old excavations of the Early Iron Age burial mounds in Zagorje (NW Croatia). *Abstracts of the 19th Annual Meeting of the European Association of Archaeologists (EAA)*. Ed. Jan Turek. Pilsen, 422-423.

ŠPOLJAR 2014a – D. Špoljar. 2014. Arheološko nalazište Hajdine zerne dobilo preventivnu zaštitu Ministarstva kulture, *Radobojsko-Jesejanski list br. 61*. God.VII. Radoboj, 2.

ŠPOLJAR 2014b – D. Špoljar. 2014. Arheološko rekognosciranje Općine Radoboj v Hrvatskem Zagorju. *U: Arheologija v letu 2013*. Letno srečanje Slovenskega arheološkega društva. Mestni muzej Ljubljana 06. - 07. 03. 2014. Ljubljana, 57-58.

ŠPOLJAR 2014c – D. Špoljar. 2014. Arheološki nalazi i nalazišta na području općine Radoboj. U: Općina Radoboj. (Ur. D. Kozina), Radoboj 25-42.

ŠPOLJAR 2014d – D. Špoljar. 2014. Prapovijesna nekropola pod tumulima Podstenje na Maloj gori kod Radoboja, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu (VAMZ) Vol. XLVII No. 1, Zagreb, 77-146.

ŠPOLJAR 2015 – D. Špoljar. 2014. Terra incognita revisited: Recent discoveries and the revision of the old excavations of Early Iron Age burial mounds from Zagorje (North-Western Croatia). U: Student Archaeology in Europe 2014. (Ur: P. Krištuf i sur.). University of West Bohemia in Pilsen. Pilsen, 166-173. Fig. XXIX-XXXII.

ŠPOLJAR 2015 – D. Špoljar. 2015. Prapovijesna nekropola pod tumulima Podstenje na Maloj gori kod Radoboja, Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu Vol. 47, Zagreb. U tisku.

ŠPOLJAR i ŠINCEK 2013 – D. Špoljar i Dubravko Šincek. 2013. Elaborat o provedenom arheološkom rekognosciranju na području općine Radoboj, Radoboj.

VUKOTINOVIĆ 1854 – Lj. Vukotinović. 1854. "Naravoslovno putovanje po Zagorju hervatskom", *Gospodarske novine*, Zagreb, br. 2., 14. 01. 1854., 8-10.

VUKOVIĆ 1962 - 1963 – S. Vuković. 1962. - 1963. "Paleolitska kamena industrija nalazišta Punikve kod Ivanca", *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin 2-3*, Varaždin, 23-30.

Izvori

Arhivska dokumentacija Arheološkog muzeja u Zagrebu (Podstenje).

Arhivska dokumentacija Arheološkog odjela Gradskog muzeja Varaždin (Punikve).

URL1: www.geoportal.dgu.hr

SETTLING OF RADOBOJ AND SURROUNDING AREAS IN PREHISTORY

By Davor Špoljar, Ljubljana

Summary

This paper discusses archaeological finds and sites, which have been discovered in the territory of the municipality of Radoboj in Hrvatsko zagorje and which are dated to various periods of prehistory. The majority of archaeological finds and sites was discovered during the archaeological field survey project of the municipality of Radoboj. The project covered the whole municipality territory, which made Radoboj the first municipality in northwestern Croatia with an official register of archaeological sites and finds and archaeological map based on field survey results. The archaeological finds and sites are presented in the article taking into account their chronological parameters, starting from the oldest periods (e.g. paleolithic) and proceeding towards the more recent ones. Periods of the hunter-gatherer groups are presented with several working camps and base camps, as well as with several accidental archaeological finds. The very first settlements in the Radoboj area can be traced to the Late Phase of the Neolithic period and to the Copper Age. Besides the settlements, those periods are also presented with accidental chipped and polished lithic finds. Dating from the

periods of Late Bronze Age and Iron Age three hilltop settlements, one barrow necropolis, and some accidental finds of pottery were discovered on the Strahinjščica Mountain. The barrow necropolis Podstenje, the only Late Halstatt Period necropolis discovered in north-western Croatia, is discussed in greater detail as it was also the first archaeological site in the territory of northwestern Croatia, excavated between 1850 and 1860. The results of the revision research of the necropolis are also presented.

Key words: settling, archaeological finds and sites, Radoboj, prehistory, Hrvatsko zagorje.

Translated by the author

SITES D'HABITAT DE RADOBOJ ET DE SES ENVIRONS PENDANT LA PREHISTOIRE

Davor Špoljar, Krapinske Toplice

Résumé

Cet article traite d'objets et de sites archéologiques découverts sur le territoire de la commune de Radoboj à Zagorje, et qui appartiennent à différentes périodes de la préhistoire. La majorité des objets et des sites archéologiques a été découverte pendant le projet d'inventaire archéologique de la commune de Radoboj. Le projet a couvert tout le territoire de la commune, ce qui a fait de Radoboj la première commune du Nord-Ouest de la Croatie à être dotée d'une liste officielle de sites et d'objets archéologiques, ainsi que d'une carte archéologique, toutes deux basées sur les résultats de l'inventaire. Les objets et sites archéologiques sont présentés dans cet article selon des paramètres chronologiques, en commençant par les périodes les plus anciennes (par exemple, le paléolithique) jusqu'aux périodes les plus récentes. Plusieurs zones de travail et de sites d'habitation, ainsi que quelques objets archéologiques isolés montrent la présence de cueilleurs-chasseurs. Les tout premiers habitats dans les environs de Radoboj datent de la fin de la période néolithique et de l'âge du cuivre. Mise à part les habitats, ces périodes sont aussi représentées par des industries lithiques isolées, polies et façonnées. Nous avons découvert trois habitats fortifiés, une nécropole de tumulus et quelques objets isolés de poterie sur le mont Strahinjščica, qui datent des périodes de l'âge du bronze final et de l'âge du fer. La nécropole de tumulus Podstenje, une nécropole de la fin du premier âge de fer située dans le Nord-Ouest de la Croatie, y est également détaillée. La nécropole est aussi le premier site archéologique du territoire du Nord-Ouest de la Croatie à avoir fait l'objet de fouilles entre 1850 et 1860. Les résultats de la révision de ces fouilles sont aussi présentés.

Mots clés : sites d'habitat, objets et sites archéologiques, Radoboj, préhistoire, Zagorje.

Traduit par Julia Mandet